

براهوئی اصلاحی شاعری

ڈاکٹر لیاقت سنی

Abstract

This research paper depicts that literature is conducive to bring social changes in society. Poetry and prose both carry significance. As fiction, Novel, Drama brings changes in society. Similarly poetry has also played its immense role in social moral and ethical reform in society. Maktaba-i- Durkhani is known as the golden era of Brahui reformative poetry. In Brahui modern poetry reformation exists. This has brought a positive social change. This study informs that for social change along with other arts reformative poetry can't be ignored.

اصلاحی شاعری نو کیں براہوئی۔ ننگپی شاعری ۽ یک بھرے۔ چدڻ ساری براہوئی شاعری ئندھے اصلاحی شاعری، ئندھے بُنگپی شاعری ۽ گالبند کارمز بوٽگ آئت، ئندھے که وانشٽ ۽ ڦردءاً شی ۽ سراپٹ ۽ پولی کار بوٽگ۔ چوناھا براہوئی بُنگپی شاعری یک جتاھیں لبزاکنی تھرے نه انت بلے پدا هم براہوئی شاعر ۽ پڑھپہنات ھمنجپو پراہ ۽ شادا نت کہ بُنگپی شاعری بازیں بُنگپپ ۽ سرھالانی تھے بھر بیت ۽ پٹ ۽ پول ۽ ڦردءاً کاينت۔ براہوئی اصلاحی شاعری ۽ سراگپ ڇنگ ۽ چہ پیش براہوئی نو کیں بُنگپی شاعری ۽ بزانت ۽ معناء گلشینگ ھڙھری انت۔ براہوئی بُنگپی شاعری ۽ سیادی گوں سرھال ئندھے انت۔ چو کہ پاک نازینک، سازا، گیگان، ریختی ۽ نام ۽ بندو کیں بھر آنت بلے براہوئی بُنگپی شاعری ۽ ٿرات، سرھال، بُنگپپ ھوار کپنست ۽ ھور بنت۔ چو کہ وحد ۽ زمانگ ۽ چست ۽ ایراء چہ سیاسی، چاگر دی کش ماںکش، براہوئی شاعری چو نیں رنگ ۽ داب زیریت؟ اے رنگ ۽ اسرچو نیں سرھالانی تھے شعری رنگ ۽ داب، زیل ۽ بام، ۽ رنگ ۽ گرنٽ براہوئی شاعری ۽ بھرے بنت؟ ھمے رنگ ۽ وحد سیاسی میل ۽ آلاڻ ۽ روگ ۽ آھگ ۽ چہ شاعری ۽ بُنگپ ۽ سرھال ھم مٹ بدل بنت ۽ براہوئی نو کیں بُنگپی شاعری ۽ ھر سرھالے ۽ سراجتاگپ ڇنگ بیت کنت۔ جتاھیں بُنگپ ۽ سرھال ۽ ڦردءاً براہوئی بُنگپی شاعری اے وڌ ۽ وڌ ڏنڌ ٻھر کنگ بیت۔

1- براہوئی اصلاحی شاعری

2- براہوئی راجی شاعری

3- براہوئی اشکی شاعری

4- براہوئی باہندی شاعری

اے پٹء پولی نبشتاںکء تھاءے اے درستیں سرھالانی سرانبیگ بیت نہ کنت البت ایوک براہوئی اصلاحی شاعری ۽ سرا
گپٽ بیت کنت۔

اصلاحی شاعری

اصلاحی شاعری، براہوئی لبزاںکء یک بے نامیں گالبندے بزاں ھما شاعری کہ چاگردءِ رودءِ شاعری ۽ چہ جتا ھما شاعری
کہ آئی ۽ تھاءے چاگردی تبءِ راتچکءِ راست کنگءِ ھاتار ھبند، پنٹءِ نصیحتی رنگءِ شاعری کنگ بہ بیت۔

اصلاحی شاعری ۽ یک ساڑائے اے ھم ھست کہ بدیں رسم یا چاگردءِ پونگ کو کیں تب چو کہ ڈزی، چلکی، مت موتنی
جنگءِ ایندگہ جیڑھءِ جنجال کہ زندءِ چاگردءِ پرست ۽ پروش پیدا ک کن آنت چریشاں چہ رکگءِ دور دارگءِ ھاترا کر ٹگیں
شاعری ھم اصلاحی شاعری ۽ ریدءَ کیت۔ چوناھاءِ اصلاح، لس معنا دراہءِ سلامتی انت ھمے رنگءِ وحدے شاعر گندیت آئیءَ
چاگردءِ راج نادر اھءِ انت گڈاوی شاعری ۽ میتءَ آئیءَ چرے سلگتءُ نادر اھیءَ چکشگءِ راھے شوہزاد کنت۔ اے رنگیں شاعری
۽ تھاءے شاعر مدام سرءُ سونج دیو کے ۽ رنگءِ درا بیت، ۽ توئی محلوکءِ مردمان سرءُ سونج کنگءِ جھدءَ کنت۔

اگاہ براہوئی شاعری ۽ اصلاحی شاعری ۽ ریدءِ پٹءِ پول کنگ بہ بیت گڈا بازیں تبءِ میلے درا بیت بلکیں براہوئی شاعری ۽ ہر دورءَ
اصلاحی تبءِ میلءِ شاعری بازیں شاعرے ۽ گورا گندکءَ کیت۔

براہوئی نوکیں لبزاںکء چہ سر کہ ماچارین گڈا مارا مکتبہ درخانیءَ گوں بند کیں بازیں شاعرے ۽ گورا پنٹءِ نصیحتی، سلءُ
بدیں رسمانی و لگوچ کنگء، نیکراھءُ سرءُ سوچی شعر نبیگء یک تبے گندگءَ کیت۔ اے تب دیمءِ روان کنتءِ براہوئی نوکیں
لبزاںکءِ بُنگیجی دورءُ کو ھنیں لبزاںکءِ گڈا سری دورءُ گوں نزیک بیت چریشی ابید ھم نوکیں شاعری ۽ تھاءے ھم اصلاحی تبءِ میل
درابنت بلے کو ھنیں دورءُ کساسءَ نہ انت۔ چند س براہوئی شاعر انچیں ھم ھست کہ آھانی شاعری ۽ تھاءے اصلاحی تب گندگ
کیت۔

چو کہ مولوی عبد الباقی درخانی، خلیفہ گل محمد نوشکوئی، عبد العزیز، عبد الواحد مینگل، حکیم خدائے رحیم، فیض محمد فیض، عبد الغفور حسن خارانی، آمنہ مون، طاہرہ احسان جنک، ایندگے بازیئے گون انت۔ اشانی بنداتی شاعری، اصلاحی رنگ گون انت۔ اشیاء بید اصلاحی شاعری، معناء شاہگانی، ھمرائی، اے تب 1980، چریشی رند، شاعری، ھم مانیت۔ 1980ء رمء شاعری، گورا اصلاحی تب، سر اگپ پیت۔ ادھما شاعری نام گرگ دلگوش کر زنت کہ برے برے اے تب، چ اسر مند بوتگ انت چو کہ عبد القیوم بیدار، امیر الملک مینگل، ڈاکٹر رزاق صابر، حیدر ہیر، افضل مراد، جبار یار، کریم فریدی، فتح شاد اے رمء گون انت۔

اصلاحی شاعری، وہی دور، بر جمیں ربیت، ہر ھم گشت کئیں۔ پر چاکہ یک دورے کہ تب، سر کشیت آثر بیت کہ ھراب مردم، مخلوک لازم اسر مند بنت۔ پمیشنا اصلاحی شاعری چے ربیت، چہ گتا ھیں نیمگے، رھا دگ بوت۔ اشیاء راماچہ عبد الغفور حسن خارانی، اے شعر ای چے زانیں کہ اشیاء، آ دور، رسمانی ڈوباگ، مارا گندگ، کیت وحدے مردم دم، چپ، ٹک، ٹھاک، چیز انی سراستک داشت۔ چریشی زانت، سماء کی، سما بیت چو کہ

صرف ملائی کہ ملانانے در کاراف
تبیج سجان اللہ نانے در کاراف

بشن مہ پا حق ٹی کہ پارے حق احسن کہ ہر
حق زبان گنگی داملانانے در کاراف (1)

اے یک منگلیں پئے کہ براہوئی شاعری، ملائی رنگ، نیکراہی اسر درابنت، اے دور مکتبہ درخانی، بندات، چہ بگردال 1980ء کے رند، سالاں گوں ھمگرچ، انت۔ اے دور، شاعر، چے زیات مردم ملائے پیشوک گندگ، کائنیت چو شیں یک مسالے ”زندگانی ناراز“، سر حال، مولوی عبد الباقی درکانی، یک دستوئکے کہ اشیاء، زندگانی، ملگنی، را گیشینگ، جھد کنگ بوتگ۔

زندگانی نا حقیقت اخہ عالم گیر اے
فکر ارماں رنج و غم تاخو شمنا تصویر ارے
وائے نادانی! متوج معلوم نے راز زندگی

خواب ارے دنیا اگر، ناخواب نا تعبیر ارے
دالانت عنی سمجھائیں چناتا گوازی اس
سخت ذمہ داریاتا آہناز نجیر ارے (2)

براہوئی اصلاحی شاعری سرھال عپا بندی نیست کہ شاعر ایوک کر گش، چاگرد سرا شعر بہ نہیں ایت بلکہ اسی اشیاء
تھے شاعروتی ہم آمود کنت ہوتی جندے سرا ہم ایرادی شعر نبستہ کنت، ترندیں گالوارے ہوتے گوں دیم پہ دیم بیت چوشیں
شعر انی تھے دینی نیکر اھی رنگ یاستک ہباوری بُھشتے ہساب ہبر جم مانیت۔

چوشیں شاعری دینی مسالاں گوں بندات بنت چاگردی نزوریاں گوں حلساں بنت انجیں یک لچے ہے خلیفہ گل محمد
نو شکوئی ہست کہ ”نماز دین ہبھشت انت“ سرھال اے ارے رنگ ہوتی سرہ ایراد گپت۔

اے شہر بد بخت لعین اے لے کنے خوانو نماز
رب عینا کیور ضامندا لے ای خوانو نماز
وار کعوا مع الرأکعین عپارے دُن اللہ نے
الصلوٰۃ عماد الدین پیشو اپارے نئے
داسہ نادا بُنگ ہچر سیک کیرہ کونڈہ نانشہ
پارہ تینے پیچ تینی ان خوانپسہ سیجنی نماز
ریش نافک نشان پیچ خفی خیسن ناکڑی
باتہ ڈکھکو کے برو تان پیچ پلیت خوانپک نماز (3)

براہوئی شاعر انی گورا اصلاحی تب اے ہاترا باز انت۔

1- وحدتے دنیا ہجان ہر داء آئی ہزا تکاری کم بہ بیت گڈا آئی ہ شعری سچ سست بیت چریشی آئی ہ پرہ صیال ہم نزکا بینت ہ آ
ایوک گرد بدبے گلام بیت ہ آ ہمے سرپد بیت ایوک چاگرد سلے ہ پلکار کنگ آئی ہ زمہ واری انت۔

ھمے نزانکاری ء آوت ء درستاں چہ شر تسرپد بیت غپنیت ء وازی شعر نبیگ بندات کنت چو گنگ ء چہ آوت ء ایوک مردم گری ء
نیکی ء جھاگیر سرپد بیت ء آئی ء شاعری ء ورد ء پگر ء ھیال سنت ء ھشک بنت۔ اے رنگیں جاوراں براہوئی شاعری ء باز گندگء
کیت چوکہ فقیر عبد العزیز ”معدن دُر“ ء تھے چو گشت۔

اے کنا است بیو سامنہ سداں نامثال
کنپہ سوتے مو منا تا تیز دندان نامثال
مست گناہ فی باز کریں دا کا پد تو به کر ک
ایمان ناد شمن مف نے پاوه شیطان نامثال (4)

اصلاحی شاعری ء تھے ازم کم بیت۔ اے ایوک لاچاری ئے وحدے شاعر ء پگر ء سٹاں در بند بنت گلڈا ایوک چیریں ھیال
شعری زیمل ء گوں درشان بنت۔ ھمے ھاتر انت کہ اصلاحی شاعری ء تھے چر نگیں نوکی گندگء نئیت چو شیں یک ڈرورے
عبد الواحد مینگل خضداری ء اے شعر ای چہ درابیت کہ اشی ء تھے آیک شریں سنتے ء جوانیاں وتنی کتہ کاری ء ورد ء دنیا ء چہ دور
بوگ ء سکین ء چودنٹ۔

راہی مدنی مسافر پندے دا زندگی نا
سکلت اگر چہ مف نے وخت اف دا سکلتی نا
خشنگی تھیر جوڑاک خن تیاج کس تو لئے
گیرام کپیس قول واقرار بندگی نا
گرمونٹی بریر ناپٹ آک ومش تلاراک
رخ و ملال مف نے ارمان بے کسی نا (5)

اصلاحی شاعری ء سرھال زانت ء ھنر، راستی ء گواچن، مہر ء دوستی، برائی ء سکلتی، ء دوشی ء ایکنی، ھمے رنگیں بنت کہ چاگرد ء
سلہ کنگ ء ھاتر اکار مرز بنت۔ چو شیں شعر انی وانگ ء وانوک و ت ء جا حل، بے سعد ھیال کن انت۔ اصلاحی شاعر چو شیں
شعر انی منت ء انسانی ردو م ء ناگ، چاگرد، پتار، کنٹ کن انت۔ بزگ ء بے و سیں محلوک ء بے باوری ء کورچاٹ، دور دینت۔
پر چاکہ اصلاحی شاعری ء تھے اشند، نادر اھی ’بے روز گاری، نزانکاری، نشر ک، ء راوی بنگلپ، سرھال کن انت، پگر، ھیالانی تھے سر

کشتنگیں رسم ءبے وڑیں رہبند اپنی ودی کر تکمیں جنجال ءگماں پیش دارگ ءجھدء کن آنت۔ آمنہ مونج وقی "کلہو" نامی دستوں کے ءتہ ءزانت ءارزشت ءبستار ءچودرانگا زکنت۔

دو آن بک لھٹنے نی علم و ہنر ہیل کر
یتاتھ گھینا کرنی زیر وزبر ہیل کر
نی علم ناز پور تیان آراستہ چناء کر
نی مر مہ جہالتاں نی پہہ مہ خبر ھیل کر
دروغان کر ک پرھیز چپار اسل کپہ
بار فپہ د تریتا نی جوانواڑ ہیل کر) (6)

براہوئی شاعری ءاصلاحی رنگ ہر دور ءزمانگ ءگندگ بیت۔ ءہر شاعر ءجتا ھیں بنگپانی میت ءاصلاحی شاعری کرتگ بلے کہ ازمی حساب ءنزوری بازانت بلے سر حال ءردء مز نیں نکانے براہوئی شاعری ءدست کپیت۔ چو کہ حکیم فیض محمد فیض ءو قلمی نسخہ "نصیحت نامہ" ءو قی مسلمانیں بر اتاب دین ءرا مُھرء ھکم دارگ ءایے وڑء سکیں دانگ کہ تکمیں راھ ءروئے گڈا سوب مندبہ ئے اگال نادنیا پشت کپے وشیاں چہ ز بھربہ ئے چو کہ

ایلم کنا ہیتے بنک دین ءعینا قائم تھک
اسلام ناکسر ہنک، جوان جوان بنک ہیتے کنا
دنیا رے دے چارنا، آخر مریک دے کس فنا
پاوه بنک او ساہ کنا، جوان جوان بنک ہیتے کنا) (7)

براہوئی شاعری ءبیداری ءجنینانی ھک ءآزادتی ءردء ھم باز شاعری کنگ بوتگ۔ یک تمنی زندے ءجنین ءمز نیں شرپ ءعزتے ھست۔ وحدے آئی ھک جنگ بیت گڈا آئی ءو قی ھکانی جنگ ءمڑء ھاترا طاہرہ احساس جنک چو سکیں دنت۔

بَشْ مِبَايِذْكَ گُودِيَك بِيدَارِ مِرِينَ نَنْ
مَظْلُومَ آتِيَنَا اَيْنَ تَأْخِيمَوَارِ مِرِينَ نَنْ

پر غن او دیوال آتے ظلم وجہالت نا
روشن کین چرا غس نن حق صداقت نا(8)

ءُھمے رنگ آگھی سر حال قیوم بیدار جوانیں رنگے چوبیان کر تگ۔

وختاتے نی استان دریں

اف نے سماں گان اریں

انتے نی دن نادان اریں

گام لس ایزو مسی برک

ختتے ملہ قوم ہر ک

بَش مہ تغان بیدار نی

کر گاشن عزیز بدار نی

پٹ آتے کہ گلزار نی

چکر پتا تے نی ہشک

ختتے ملہ قوم ہر ک(9)

قیوم بیدار شاعری ووت ایرادی وتب چ دگہ شاعر اس لکیشور انت، آوانوک ہر ہشون ہر ہدر بر گشیت، آئی ہرانج،
اُستمان ہکانی پاسدار سروک سرپد بیت۔ بیدار شاعری چھے ھمے درابیت کہ آوانوک گوں دیکم پ دیکم بیت آئی ہرامن
مردی سکین دنت کہ تئی گورا ھر پی ھست۔ گڈا اے بزگی بے وسی پر چا؟ پادا اے بزگی ہزیر دستی عبُتاں بروش ہر اھے
در گنج۔ یک جاھے آھاں بودشتی ہنر مندی چو تر انگ ع پر بیت کہ تو باز نے تو آسمانی واجہے۔

شاہین اریں، شیر بانزار اریں گروک نی آسمان نا اریں

ناشمبلاخ اینو جوان روشن نی جہاں نا اریں(10)

بیدار شاعری وته سپاسازی بازیں درور مسالے گندگ کیت بلے برے برے آجزگی بیت و شعر گوشیت کہ
اصلاحی شاعری ہبدل آئی شاعری شہر آشوب گمان بیت۔ وحد گوزگ گوں ایندگ کہ چیزانی ہمرائی اصلاحی شاعری ہونگپ و

سرحال ھم مٿ ڻبدل بنت چو که درخانی مكتب، شاعر نیکرا ھی تب، شاعر ایتنت آھانی شاعری، لوط نیکرا ھی آت، قران، پاگپانی منٽ، ووتی وانوک، گوں واز کر ٿگ آت۔ 1980ء داں براهوئی اصلاحی شاعری، چاگر دے پلگارگ، ڻدگه هرا بیس رسمانی، ولگونج کنگ، آھانی گورا پنٽ، نصیحت باز گندگ، ڪیت اے تب که دیمتر، روان کنت چو 1980ء رند اصلاحی، بنگپانی، ھمراوی، رھشون، ۽ رصد ربر، زمہ داری، ڳجوانی، درانگاز بنت۔ سرحال ٻنگپانی، ته، کے باز شہزادی، ۽ رنگ، ھم درابیت۔ اشی، سبب اے بیت، که فی شاعر سرپد بو ٿگ که دور بدل بو ٿگ، وانوک ھم فی زانگارانت آوت مردم گری، ۽ نیکی، ۽ ایندگ، چست، ایراں زانت پیش، شاعر ایوک، وٽ، زانگار، دانا، سرپد بو ٿگ، ۽ دیم، ۽ مردم، ۽ راوی، شعرانی منٽ، سر، سونج، کز نگ، اے۔ اصلاحی شاعری، اے، نوکیں تب، چارگ، ۽ واسنے، امیرالملک، مینگل، ڈاکٹر رزاق صابر، جباریا، وحید زہیر، افضل مراد، فتح شاد، ۽ ایندگرائی شعری، ساچشان، چے، مک، زیرگ، کپیت۔ چو که امیرالملک جا ھے، ۽ چو، گوشیت۔

تائنه دنیا ارے داعمک اریر
هر که پٺا اوچاس که خوار مریک
زندنا عیب کل لغوری،
اسه مرک بند غئے ھزار مریک
جا ٺلی، نا ٺھی آن رب امان
قوم گوہنگ، گم و گار مریک (11)

ڈاکٹر رزاق صابر:-

ا خس نن سبک ان ا خس نن کبین
بہ جمہر تان نیا مٹی بال کبین
هنسینی عپیٹپه بازاری
پاره بانوئے کیک خواری هنین (12)

افضل مراد:-

مرینہ ترازوئی تول نن

سیاہی خنینہ بہاٹ انت انت

سلوکا کسر تام سافر مفہم

ناہیتے داڑے تحاٹ انت انت (13)

بقوے شیلے شاعر آنہ انت کہ زبان، زیکل، ناج، سنگ تراشی بان بندی، زانگ بنت بلکیں ہما انت کہ راستی، چیر، اند، یکیں چیز اپنی سماء زانت، دار انت۔ اے رہبند ساز انت، چاگردی، بخاہانی سروک، نگیجکار، انسان، سو جکار، شون دیوک ھم بنت کہ ندیں سلیگیں موسم، مارشی سچاں راستی، زیبائی، گوں بندوک کن انت، نیکرا ہے، بخشت، ایر کن انت۔ 14 راست ھم کہ شاعری، ھیال مردم گری پاھار کشی، جوانیں راہ درے۔ شاعری مردم گری عپہ ھر ابیں چیزے اے گپ، کنوک اسل، نزانت کہ اصلاحی شاعری ھم تھرے ھست کہ اے رداء سوب مندیں کارکنت۔ مردم گری زانت ھم ھما کار، کنت کہ شاعری کنت۔ شاعری جبز گانی جوانیں درشانے۔ شاعری ایوک جبز گاں درشان نہ کنت بلکیں نوکیں جبز گ، مارشت ودی کنت۔ جبار یار، کریم فریدی براہوئی اصلاحی شاعری، تھات، جتا ھیں پچارے، ھدا بند انت۔ اے ولی شاعری، منت، مردم گری رہبند جوڑیں، چاگرد، سینگارگ، جحد کن انت۔ ایند گہ شاعر ایا چہ کریم فریدی، جبار یار، گلوار و شہ شیر کنیں توڑنے، گوں سر ریچیں شعر اپنی منت، چاگرد، سلہ، پلکارگ، کار کن انت۔ دوسوب کشگ براہوئی شاعری، ھم ھمیشانی کار انت کہ لزت، دشی، ھمراں، اشانی شعر اپنی تھے، گھینی ٹلو ھے ھم مان انت۔

جبار یار

بند راء جبار یا براہوئی لبزاں ک، تھن نویسے، نام، زانگ بیت بلے آئی، شاعری، تھات، تھن، مزگ، اچہ گین، سینی، تک، پھنات گندگ بنت، یار، شاعری، اصلاحی، رنگ، ھر نموں، سرھال مان انت۔ براہوئی لبزاں ک، آئی، ساچشت چوکہ، خیرات خور، درو شم ناسیحا، بخشندہ، گپنیں اصلاحی شاعری، مرنیں ساچشت زانگ بنت۔ مرچیں چاگرد، جیڑھ، جنجالانی نشان دیگ، زانگ جوانیں، وڑ، جوانیں، رد، بندے، کنگ بوتگ، پہ مسال، درور شاعری، اے چندیں مسال، دلکوش کرزنت۔

پیہن انگا خش متود سکا ہمودو حرکتاک

داوڑٹ انسان آخر سیال مخوئی مریک

ذرس دو سرف پچھہ مت کر ک

چڑھن تے تو رسہ مالا کنا

قستے تینا خناس جوان نی

بخت پاشے لاڑی آن تو بہ کر (15)

کریم فریدی

کریم فریدی، شاعری، حم مردم گری رہبند، بودشت درابت. اے براہوئی لبزاںک، مھلوک، گورا شریں مردم گری سو جکارے، نام، زانگ بیت شاعری، ابید و قی ساچشانی رسینگ، رساںک، هزر، حم شری، زانت، و قی تو راء جوانیں ترزانی منت، اے کار جوانی، کر تگ۔ ماگشت کنیں کہ کریم فریدی لس، جباریار، چینی رنگ، براہوئی شاعری، اپنی سو جی درشان، کن آنت۔ فریدی گران، ملکیں سرھالے، شریں رنگے، شعری رپکے، درانگا زکن۔ آئی، سرھال حم زند، چاگرد، جیڑھ، جنجال انت بلکیں فریدی، شعر اس بازیں مرتبہ دلیں مردمان، آگاہ، زندگ کرتگ چوشیں، حم کن، آنت کہ آئی، شاعری، اپد کر دے، چہ و دی بو تگ انت۔ چو کہ اے شعر انت، چاگرد، مزن پاگ، وا جہیں مردمانی زرد، اے رنگ، چینگ، جحمد کرتگ۔

اڑے اور شوت خور، گندہ و دانے پڈنا

مسونس پورا پزو، گندہ و دانے پڈنا

یالوگ، جنین، مردین، مڑ، جنگ، اچو گشتگ۔

رد کریٹ، استوچڑاٹ، مرچ باز، کس خونا

بامسٹ کہ ترک، مس ناگمان آڈونا

چریشی، ابید، حم، براہوئی، شاعری، بازیں، گناہیں، شاعر، هست کہ ترشن، تو از، حم، رنگ، اصلاحی، شعر، گوشن، بلکیں، چورا است، تربیت کہ مرچی، حم، اصلاحی، شاعری، رنگ، درو، شم، یک نہ یک شاعرے، گورا درابت۔

اے گپ راست انت کہ شری ہر چاگرد، ٹک، کٹم، اپہ، ھروری انت۔ کسان، بگرداں، مزن، ہر رنگیں، ٹک، کٹھے، کہ زہن، ھیال، اصلاح بیت گلہاچاگرد، سلکاری، ہلاس، آسر بنت۔ اے کار، شاعر، شر ترکت کن۔ براہوئی لبزاںک، چوشیں، شاعر انی، ڈکال، نہ انت کہ راستی، نیکی، بیرک، دارائی، بلے، ھرپوری، انت کہ نو کیں، دور، گٹ، لوٹاں، گوں، ھمگر، بھبھے، بنت، راستی، مٹوک، بہ بنت۔

سر شون

- 1- عبد الغفور احسن خارانی، بحوالہ پیر محمد زیرانی، ”براہوئی شاعری“ اُس گھین بر اہوئی، بارڈر پبلیٹی آر گنائزیشن کوئٹہ 180، ص 1977ء۔
- 2- مولوی عبدالباقي درخانی، اُس کوئٹہ، فروری 1945ء ص 46۔
- 3: خلیفہ گل محمد نوشکوئی ”تحفۃ الفقراء“، مکتبہ اشاعت اسلام، ضلع نو شہیر و فیروز، سندھ 1958ء صفات 96-97۔
- 4- فقیر عبدالعزیز ”معدن در“، عبدالعیم خوشنویں ایری ضلع سی، 1955ء ص 8۔
- 5- عبدالواحد مینگل خضداری ”ادبی رپورٹ دیکٹ“ کوئٹہ، 1984ء ص 21۔
- 6- آمنہ مونج ”ماہتاک بلوچی“، کوئٹہ تاک 14 اکتوبر 1987ء ص 78۔
- 7- حکیم فیض محمد فیض ”شش توئی ادبی رپورٹ کوت“ 1983ء ص 5۔
- 8- طاہرہ احساس جنک ”سنگت“ 1983ء بر اہوئی پبلیکیشن فرید آباد سندھ۔
- 9- قیوم بیدار ”شمبلاخ“ بر اہوئی ادبی سوسائٹی پاکستان 1989ء صفات 35-37۔
- 10- قیوم بیدار ”شمبلاخ“ ایضاً، ص 55۔
- 11- امیرالملک مینگل ”جورنا پھل“ بر اہوئی ادبی سوسائٹی کوئٹہ 1992ء، ص 32۔
- 12- ڈاکٹر رزاں صابر ”شیپول“ بر اہوئی ادبی سوسائٹی کوئٹہ، 2002ء، ص 66۔
- 13- افضل مراد ”سممند“ بر اہوئی ادبی سوسائٹی کوئٹہ، 2001ء، ص 30۔
- 14- محمد ھادی حسین ”شاعری اور تخلیل“ مجلس ترقی ادب-2 کلب روڈ لاھور، 1966ء ص 110-109۔
- 15- جبار یار ”بُشخندہ“ بر اہوئی ادبی سوسائٹی کوئٹہ، 2002ء صفات 16, 31, 39۔